Ugglelyssningen i Västmanland vecka 12 2003

Text: Sören Larsson och Andreas Sandberg

Det var andra året i följd som en drygt veckolång ugglelyssning genomfördes i landskapet. Lyssningsperioden varade mellan 15/3 till 23/3, nio kvällar. Förutsättningarna för ugglelyssning kom att bli mycket bättre än det föregående året. Ett högtrycksområde dominerade vädret, vilket innebar vackra kvällar och nätter med fullmåne. Några kvällar/nätter var det också mycket kallt. Endast två av kvällarna drabbades vi av otjänligt väder i form av hård blåst.
Förekomsten av smågnagare är en mycket betydelsefull faktor för antalet häckande och därmed även antalet ropande ugglor. Bedömningen var att det 2003 skulle bli en topp i smågnagarcyklerna. Att det fanns gott om smågnagare i de västmanländska markerna under vintern 2002/2003 kunde också avläsas av mängden spårlöpor i snön.

Ugglelyssningens omfattning

Målsättningen med ugglelyssningen var att registrera så många revirropande ugglor som möjligt under veckan.
För att öka intresset för ugglelyssningen sammanställdes varje natts hörda ugglor och resultatet redovisades påföljande dag via VOF:s telefonsvarare samt via VOF:s hemsida. Vi hade turen att pricka in rätt vecka för ugglelyssning och dessutom inföll veckans bästa kväll/natt den första lyssnarkvällen, lördagen den 15 mars. Den natten kom också i brev och mailen att benämnas ”den fantastiska natten”. Vi fick många rapporter under veckan från lyckliga ”skådare” som haft fina upplevelser i uggleskogarna. Förmodligen har aldrig tidigare så många människor varit ute och lyssnat efter ugglor i Västmanland som denna vecka. Hur många personer som deltog i denna aktivitet känner vi inte till. Nämnvärt är dock att enbart i Surahammars kommun var 52 personer ute under huvudräknarkvällen den 15/3.

Pärlugglan visar upp en utbredningsbild i landskapet Västmanland som visar på betydelsen av fågelvårdsinsatser. Foto: Sören Larsson

Att intresset för ugglelyssning varierar på olika håll i landskapet känner vi till men avsaknaden av rapporter från troligtvis rika ugglekommuner som Norberg, Skinnskatteberg och Ljusnarberg får vi tills vidare hantera med de uppgifter som finns i angränsande områden.
I Fagersta, Arboga och Nora där ganska få ugglor kunde avlyssnas trots hög lyssnaraktivitet, anses ändå resultatet spegla den verklighet som råder i dessa kommuner (Jan Hellström, Seppo Leppälampi och Anders Carlberg, muntl.).
En reflektion från inventeringen var att flera pärlugglor och i västra delarna även sparvugglor tystnade under

veckan, en trolig teori kring detta är att det viktiga bytesdjuret (skogssorken) av allt att döma kraschade i första hälften av mars månad och att fåglarna därmed avbröt häckningscykeln.

Hörda ugglor

I tabellen visas antalet hörda (ropande) ugglor kommunvis. Vi önskade också få in uppgifter om vid vilken tidpunkt ugglorna hördes. Det blev ett bra material som vi redovisar en del av. Eftersom vi redovisar ungefärliga klockslag kan det vara värdefullt att jämföra med solens nedgång. Solen gick ned strax före halvsju inventeringsveckan.

Berguv: 14 eller 15 berguvar hördes under veckan. Varför vi väljer ett osäkert antal beror på att i ett fall kan vi inte utesluta att en uv som hördes tillfälligt i Surahammars kommun bara gjort en snabbvisit dit från angränsande område i Köpings kommun. Att utifrån detta antal göra en bedömning av den västmanländska populationens storlek kan vara intressant. Berguven påbörjar äggläggningen tidigt eller i de flesta fall före vår inventeringsvecka. Vi vet att ett häckande par i Sala (Kjell-Åke Källebrink, muntl.) samt ett häckande par i Nora (Anders Carlberg, muntl.) förhöll tysta under veckan. Det finns också minst ett häckande par i Västerås som inte hördes under veckan (Marcus Rehnberg, muntl.). Exempel finns också på ropande uvar, som senare konstaterades häcka. En ropande hane i Fagersta blev senare delaktig i en lyckad häckning (Jan Hellström, muntl.). I Fågelrapporten för Västmanland år 2000 anges att berguvpopulationen uppvisat en jämn nivå sedan 1994. Där redovisas ca 15 lokaler (varav 5 häckningar) i landskapet. Årets uggleräknarvecka indikerar en något större berguvpopulation i landskapet, eller mellan 20-25 revirhållande hanar.
Bästa tidpunkten att lyssna in uvarna verkade vara innan skymningen började komma eller mellan kl 18.30 och 19.00 samt strax innan gryningen på morgonen ungefär kl. 04.00 till 04.30. Uvarna kunde också höras andra tider på kvällen, men inte lika säkert.

Hökuggla: Två hökugglor hördes under huvudräknarkvällen 15/3 i Surahammars kommun och den ena av dem också kvällen därefter. Båda ugglorna hördes ropa tidigt på kvällen eller samtidigt med solnedgången.

Sparvuggla: Antalet hörda sparvugglor är denna veckas mest anmärkningsvärda resultat. Det stora antalet hörda sparvugglor i landskapets östra delar indikerar en invasion av arten i området. Ugglorna satt emellanåt förvånansvärt tätt. Vid någon av lokalerna i Surahammars kommun kunde man t ex höra tre sparvugglor samtidigt. Sparvugglorna var ropaktiva under timmen innan skymning, ca kl.18.00 till 19.00. Nämnvärt är också att de fullmåneljusa nätterna innebar att sparvugglor också hördes just kring midnatt vid flera lokaler.

Kommun	*Berguv*	*Hökuggla*	*Sparvuggla*	*Kattuggla*	*Slaguggla*	*Lappuggla*	*Hornuggla*	*Pärluggla*
Hällefors			4	2				23
Nora			1	5				4
Lindesberg	2		3	18			7	24
Arboga	1		2	5			1	1
Köping	5		30	35	1		2	22
Skinnskatteberg			2	5			1	6
Surahammar	3	2	40	24	7		18	44
Hallstahammar			9	5			2	
Fagersta	2		1	4				3
Norberg	1		1	1	1			2
Sala	1		18	50	16	1	12	14
Västerås			13	5	2	1	2	
Totalt	**15**	**2**	**124**	**159**	**27**	**2**	**45**	**143**

Tabellen visar resultatet från uggleräkningen i Västmanland 15/3-23/3 2003.

Kattuggla: Landskapets vanligaste uggla. Artens huvudsakliga förekomst i landskapet är slätt- och skogslåglandet. Kattugglan finns även i Bergslagen men med sparsam förekomst. Flertalet kattugglepar bör ha påbörjat häckningen innan våran lyssnarvecka. Normalt är hanarna tysta under den perioden. Antalet hörda kattugglor i Sala, Köping och Surahammar är stort. I Sala kommun upplevdes samma rikliga förekomst av kattugglor som under senaste gnagartoppåret 1999. I Surahammar har ugglelyssningar varit en given aktivitet under minst 20 år och aldrig tidigare har så många kattugglor hörts i kommunen som 2003. Även i Köping är bedömningen att kattugglan hade ett rekordår 2003 (Lillebror Hammarström, muntl.). Det finns ett par anledningar som har positiv betydelse för kattugglorna. De senaste vinterperioderna har varit ovanligt milda, vilket bör gynna överlevnadsmöjligheterna. Dessutom finns numera ett mycket stort antal holkar uppsatta till kattugglor i landskapet, vilket tvivelsutan gynnat ugglornas häckningsframgång (Hans Klinga, Kjell-Åke Källebrink, muntl.).

Kattugglan är landskapets individrikaste uggleart. Dock saknas ännu kunskap om populationens storlek. Foto: Hans Klinga

Att det hördes så få kattugglor i Västerås, beror på att kattugglemiljöerna inte besökts. Tätheten i Västerås bör vara i nivå med vad den är i de omkringliggande kommunerna, det innebär mellan 60-70 kattugglerevir i Västerås. I Fågelrapporten för Västmanland år 2000 fanns 31 kattugglor rapporterade från Västerås. Nämnvärt är dock att i Hallstahammar som inventerats grundligt, förklaras den lägre tätheten med en kraftig störning från biltrafiken på E 18 (Ulf Carlson, muntl). Den synpunkten framförs också från Köping (Lillebror Hammarström, muntl.)
De låga siffrorna från de västra delarna, undantaget Hällefors som till stor del saknar rätt biotop för kattuggla, kan förklaras av låg lyssnaraktivitet. Arton kattugglor hördes i Lindesberg men där lämnades stora delar av den södra delen (jordbruksbygden) ogenomlyssnad och därmed ger siffran ingen rättvis bild av kattugglans förekomst där. Ett exempel på att kattugglan var mycket vanlig detta år var att en del individer satt och ropade även på platser där man inte förväntar sig och inte brukar finna dem. Exempelvis ropade tre individer i anslutning till Kindlaområdet som är ett av landskapets äldsta barrskogsområden.

Slaguggla: 27 ropande hanar är rapporterade under veckan. Slagugglan är förvånansvärt svår att få kontakt med, speciellt där det är långt mellan reviren. Vi tror att den västmanländska populationen är närmare det dubbla antalet än det som inventeringsveckan gav. Noterbart är att enbart i Sala där landskapets tätaste population finns hittades 9 häckningar senare under våren där inte någon hane hade hörts under inventeringsveckan. Dessutom saknas hörda slagugglor i bra slagugglemiljöer i Fagersta, Skinnskatteberg, Lindesberg, Ljusnarsberg och Hällefors. Detta är lite märkligt då ett av landets slaguggletätaste områden finns bara några mil från de norra delarna av Hällefors och Lindesberg.
Lämplig tidpunkt att lyssna efter slagugglor enligt denna studie var främst en kort stund i skymningen, eller omkring kl. 19.00. Därefter kunde de höras sporadiskt när som helst på kvällen.

Lappuggla: Två ropande hanar hördes under inventeringsveckan. En kväll senare, den 24/3 hittades ytterligare en hane i Hallstahammars kommun. I tidigare kända lappugglekommuner som Surahammar och Norberg hittades inte någon fågel denna vecka. Då ugglorna är svåra att få kontakt med är vår bedömning, att det finns ytterligare några lappugglor i Västmanland.

Hornuggla: Att lyssna efter ropande hanar är en svår metod för att få kunskap om förekomsten. Att ändå finna så stort antal hanar i landskapet, speciellt hela 18 hornugglehanar i Surahammars kommun i mitten på mars månad, tyder på ett mycket gott år för åtminstone åkersork, hornugglans viktigaste byte.

Pärluggla: Lyssnarveckan gav oss en mycket intressant information kring pärlugglans utbredning i Västmanland (se utbredningskarta). Surahammars och norra delarna av Köpings kommun är ett starkt centra för pärlugglorna i landskapet. Vi tror att en anledning är de pärluggleprojekt som pågår i de båda kommunerna, och därmed det stora antalet holkar som finns uppsatta i dessa skogsområden. Men även i områden med få holkar eller inte några holkar alls, hördes också flera pärlugglor än normalt.
Dagens produktionsskogar saknar inom mycket stora arealer, grova ihåliga träd i den omfattning som krävs för att en pärlugglehane skall upprätthålla ett revir i den typen av miljöer.
Pärlugglorna påbörjade med få undantag ropaktiviteten första efter att det mörknat. Bästa tidpunkten tycktes vara mellan kl. 19.30 och 21.00. Men de kunde höras i stort sett alla dygnets mörka timmar.

Tack
Alla de fågelskådare i landskapet som denna underbara marsvecka lyssnade och sedan rapporterade vad de hade hört i ugglemarkerna, tackas varmt för sina insatser. Likaså de samordnare för lyssningen som fanns i de olika kommunerna, VOF:s telefonsvarare med Niclas Lignell och VOF:s hemsidesredaktör Per Eriksson. Tillsammans gjorde vi den här veckan bra.

Förekomsten av ropande pärlugglor i Västmanland under inventeringsveckan 15-23/3 2003.

